

УДК 34(477)(092)

**Іщенко А. В.** – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

**Цимбал П. В.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь;

**Чернявський С. С.** – доктор юридичних наук, професор, проректор Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

## ПАМ'ЯТІ ВЧИТЕЛЯ

### (присвята здобуткам доктора юридичних наук, професора В. П. Бахіна)

17 серпня 2016 року пішов із життя знаний в Україні та за її межами науковець, фахівець у галузі криміналістики, кримінального процесу і судової експертизи, талановитий педагог, доктор юридичних наук, професор Володимир Петрович Бахін.

Народився він 23 вересня 1932 року в м. Ленінград, у родині військовослужбовця. Батько – Бахін Петро Акимович, мати – Бахіна Марія Миколаївна. Доля його родини була схожою на долю багатьох інших сімей військовиків, яких постійно переводили за місцем служби по всій території колишнього СРСР, нерідко в найбільш віддалені гарнізони та міста. Військова служба батька була пов'язана з інженерно-будівельною справою, тому під час переїздів юнак побачив навіть Далекий Схід. Школу закінчив у м. Благовіщенськ Амурської області (Росія).

Вагання між обранням майбутньої професії архітектурного фаху (як продовження справи батька) та гуманітарними галузями (географією та історією) зумовили бажання здобути юридичну освіту.

Володимир Бахін вступив на юридичний факультет університету в м. Ростов-на-Дону. Студентські роки завжди

сповнені найкращими враженнями, адже передбачають не лише активний розвиток фізичних якостей, а й становлення духовних та інтелектуальних цінностей, пізнання кохання. Так, під час навчання В. П. Бахін одружився. У 1954 році в нього народився син Сергій, а у 1964 році – донька Ірина.

Навчаючись в університеті, Володимир Петрович всерйоз захопився практичною експертною діяльністю в місцевій криміналістичній лабораторії. У зв'язку з цим мав навіть намір перевестись на заочне відділення, проте декан переконав його закінчити навчання на стаціонарі.

У 1955 році, після закінчення університету, Володимир Петрович вступив на службу в органи внутрішніх справ. Таке бажання виникло завдяки спілкуванню зі старшими товаришами, які були обізнані зі специфікою роботи в правоохоронних органах. Певну підготовку до опанування міліцейського фаху він отримав під час стажування в середній школі міліції (м. Талін). Сьогодні серед авторитетних учених-криміналістів досить важко знайти фахівця з досвідом, що поєднував би оперативно-розшукову, процесуальну та експертну функції. Саме такими професійними якостями володів В. П. Бахін. Обіймаючи посади оперуповноваженого, слідчого та експерта-криміналіста в УВС Ростовського облвиконкому, він набував практичного досвіду, необхідного для майбутньої наукової діяльності у сфері протидії злочинності.

Потреба в реалізації творчих здібностей на більш високому рівні закономірно спонукала його до викладацької діяльності в системі освіти та науки органів внутрішніх справ. На такий вибір також вплинуло тогочасне скорочення кадрів військових і правоохоронних структур (ліквідація загальносоюзного МВС, звільнення понад 1 млн 300 тис. військовослужбовців протягом 1959–1960 років). Збіг цих обставин допоміг прийняти правильне рішення, яке визначило подальший напрям діяльності Володимира Петровича. Саме тоді В. П. Бахін погодився на пропозицію продовжити службову кар'єру на педагогічній ниві, обійнявши посаду викладача Республіканського навчального центру МВС РРФСР у м. Новочеркаськ Ростовської області. У таких центрах здійснювали підготовку майбутніх працівників міліції. Оскільки науково-педагогічна праця вимагала спеціальної

підготовки, він прийняв рішення подолати нову сходинку до вершин науки. На той час підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів у системі МВС СРСР була сконцентрована у відомчих навчальних закладах столиці. У вищих школах МВС СРСР та їхніх філіях у союзних республіках такої підготовки не здійснювали. Навіть у Київській вищій школі МВС СРСР, куди згодом доля привела В. П. Бахіна, ад'юнктуру було відкрито лише в 1970 році (наказ МВС СРСР від 13 травня 1970 року № 149). Отже, не випадково 1961 року він вирішив вступити до ад'юнктури Московської вищої школи МВС СРСР на кафедру криміналістики, де познайомився з її керівником, відомим криміналістом, доктором юридичних наук, професором Рафаїлом Самуїловичем Белкіним. На той час В. П. Бахін усвідомлював, що це єдиний шанс реалізувати власну мрію, оскільки він не допускав навіть подумки повернення назад переможеним. Долучатися до наукового кола в умовах жорсткої конкуренції серед столичних колег і представників інших союзних республік, які вже склали кандидатські іспити, було вкрай важко. Проте він обрав правильну тактику боротьби за успіх, використавши чергову відпустку для ретельної підготовки до іспитів та закріплення знань з іноземної мови. Щодо спеціальної підготовки сумнівів у Володимира Петровича не було, адже у творчому доробку він уже мав самостійно розпочаті наукові дослідження. За результатами складання іспитів приймальна комісія прийняла рішення про його зарахування.

Не кожний молодий науковець відчиняє двері у скарбницю наукових знань під проводом видатного вченого, яким для В. П. Бахіна був Абрам Ілліч Вінберг – відомий радянський криміналіст, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки РРФСР. Учений-практик, який очолював колективи фахівців у галузі криміналістики, зокрема Інститут Прокуратури СРСР, надав учневі можливість успадкувати найкращі позитивні риси. Навчанню Володимира Петровича в ад'юнктурі сприяли такі події, як прийняття 1964 року ЦК КПРС постанови «Про заходи щодо подальшого розвитку юридичної науки та покращання юридичної освіти в країні», де були визначені недоліки на шляху розвитку правової науки та юридичної освіти, заходи з поліпшення системи підготовки кадрів, введення спеціалізації студентів з урахуванням

характеру їх майбутньої роботи, наукових засад організації вищої освіти, ефективності підготовки юридичних кадрів.

У 1965 році В. П. Бахін успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Розслідування угонів автотransпортних засобів» за спеціальністю 12.00.09. Поступовий розвиток автомобілізації в тогочасному СРСР вже зумовив зростання рівня цих суспільно небезпечних діянь. Тому, обираючи тему дослідження, здобувач не вагався, адже актуальність проблеми була підказана життям, практикою. Правильність такого вибору підтвердило те, що з п'яти захищених дисертацій, спрямованих на наукову експертизу, праця В. П. Бахіна була поза конкуренцією, оскільки законодавчо якраз приймалось рішення про встановлення кримінальної відповідальності за угон автотранспорту в РРФСР.

Після захисту В. П. Бахіна призначають на посаду викладача відділення заочного навчання Московської вищої школи МВС СРСР (м. Орел). Водночас амбітні плани молодого вченого вимагали розширення простору для їх реалізації. Він отримував різні пропозиції щодо місця продовження науково-педагогічної діяльності, проте не поспішав погоджуватися з тими з них, що засвідчували формальне бажання керівників кадрових служб розв'язати проблему якісного кадрового некомплекту.

Нагодою, яка задовольнила його інтереси на перспективу, була пропозиція щодо подальшої розбудови системи підготовки міліцейських кадрів Сибірського регіону. У серпні 1965 року В. П. Бахіна направили до Омської вищої школи МВС СРСР на посаду доцента, де згодом він очолив новостворену кафедру криміналістики. Керівна посада відкрила молодому кандидату наук новий простір для організації та впровадження життєвих, професійних і наукових напрацювань. Можна лише уявити серйозність і складність проблем, що стояли на заваді реформування підрозділів середньої спеціальної школи (циклів) відповідно до вимог, які було визначено для кафедр вищого навчального закладу. Здобутки науковця засвідчили, що молодий керівник успішно подолав ці проблеми, доводить історія кафедри криміналістики зазначеного вищу (нині – Омська академія МВС Росії).

Під керівництвом В. П. Бахіна було суттєво вдосконалено процес організації науково-дослідної роботи, зокрема створено навчально-методичні кабінети, сформовано колектив кафедри з кваліфікованих учених і практиків. Його подальша діяльність на посаді заступника начальника школи з наукової роботи сприяла підвищенню авторитету Омської вищої школи на теренах колишнього Радянського Союзу.

3 лютого 1979 року В. П. Бахін продовжив службу в органах внутрішніх справ, обіймаючи посаду начальника кафедри криміналістики Київської вищої школи МВС СРСР. Тут розпочався новий етап його науково-педагогічної діяльності. Київська вища школа була тоді одним із найпотужніших вищих навчальних закладів МВС у Радянському Союзі. На базі школи здійснювали підготовку висококваліфікованих фахівців оперативно-керівного складу для органів внутрішніх справ, зокрема працівників системи виконання покарань, а також підвищення їх кваліфікації. Визнанням авторитету київської школи є надання права підготовки фахівців для органів міліції/поліції Афганістану, В'єтнаму, Гвінеї, Ємену, Куби та інших країн. У цьому виші підвищували кваліфікацію керівні працівники міліції Республіки Болгарія. Очевидно, що все це не лише розширювало можливості набуття викладачами цінного досвіду, а й вимагало високого рівня кваліфікації науково-педагогічного складу. Саме тут у нагоді став досвід Володимира Петровича як вченого-практика, обізнаного щодо багатогранної криміналістичної проблематики, опанування якою є передумовою підвищення щодо ефективності протидії злочинності.

На початку 1980-х років потенціал Київської вищої школи МВС СРСР суттєво зростає, розширюється матеріальна база. У цей час було відкрито новий факультет на вул. Народного ополчення, який створив неабиякі перспективи для розвитку вищого навчального закладу.

Окрім здійснення організаційно-керівних функцій начальника кафедри, В. П. Бахін читав лекції з криміналістики, а також за розробленими ним спецкурсами, вів семінарські та практичні заняття, керував науковим проблемним семінаром слухачів щодо методики розслідування злочинів. Його лекції вирізнялися науковою змістовністю, високим методичним рівнем і

педагогічною майстерністю викладання. Він розробив методичні рекомендації з нормативних курсів, спецкурсів, очолив роботу в галузі організації та методики розкриття і розслідування злочинів, підвищення професійної підготовки слідчих.

Протягом 1985–1996 років учений обіймав посаду доцента, професора кафедри криміналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка, а також експерта Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України.

У 1991 році В. П. Бахін захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Слідча практика: проблеми вивчення та удосконалення» (спеціальність 12.00.09). Безперечно, ця подія могла відбутися набагато раніше. Як розповідав Володимир Петрович, невдовзі після захисту кандидатської дисертації він поділився своїм наміром підготувати докторську дисертацію з Р. С. Белкіним. Для когось іншого це виглядало б як зухвалість, проте наставник досить схвально відреагував на таке бажання учня, сформулювавши навіть тему майбутньої праці, що засвідчило високий рівень довіри. Однак В. П. Бахін як справжній дослідник, який завжди ґрунтовно перевіряє науковість гіпотез, згодом обрав власну проблему дослідження, яка пронизувала всю його наукову діяльність – це практика, що є сутністю найкращої теорії.

У березні 1993 року він отримав вчене звання професора на кафедрі криміналістики. З вересня 1996 року В. П. Бахін працював на посаді професора кафедри криміналістики Національної академії внутрішніх справ України, а з 2000 року – професора кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету державної податкової служби України (м. Ірпінь).

За багаторічну працю та значний внесок у розвиток юридичної науки, підготовку висококваліфікованих фахівців, активну громадську діяльність у березні 2000 року йому було присвоєно звання академіка Міжнародної слов'янської академії наук.

На особливе схвалення заслуговує надзвичайний творчий талант ученого. За понад 50 років науково-педагогічної діяльності В. П. Бахін створив власну наукову криміналістичну школу, підготувавши 11 докторів та понад 30 кандидатів

юридичних наук у галузі криміналістики. Сфера його наукових інтересів сприяла розвитку загальної теорії криміналістики, зокрема дослідженню проблем слідчої практики та вдосконаленню слідчої діяльності. Він залучив до наукової роботи та здійснив наукове керівництво підготовкою кандидатських дисертацій таких молодих науковців, як А. В. Іщенко, Ю. П. Машошин, В. С. Кузьмичов, І. Х. Турсунов, О. О. Садченко, П. В. Цимбал та ін. Його послідовність в опануванні нових знань, уміння прищепити потребу не зупинятися в науковому пошуку й особистий приклад активної дослідницької діяльності сприяли зростанню до рівня докторів, професорів у галузі криміналістики А. В. Іщенка, В. С. Кузьмичова, В. П. Цимбала та інших учнів.

Слід зазначити, що В. П. Бахін, поєднавши у своїй діяльності багатогранний практичний криміналістичний досвід і класичну теоретичну підготовку, став послідовним прихильником дотримання високого рівня наукових досліджень і підбору майбутніх наукових кадрів. Йому не властива була гонитва за кількісними показниками в цій сфері, що шкодить справі та захащує науку невігласами.

Принциповість у відстоюванні власних наукових поглядів, критичність оцінки результатів наукових досліджень, звернення уваги творчої молоді на необхідність формування якісної емпіричної бази, надання пріоритетного значення практичній складовій у дисертаціях своїх учнів та працях, що становлять предмет його наукової експертної оцінки, безперечно, створюють позитивні передумови під час підготовки наукових праць належного наукового рівня, корисних для теорії та практики сучасної криміналістики.

Завдяки багатому досвіду наукової діяльності Володимир Петрович мав незаперечний авторитет фахівця у сфері атестації наукових кадрів у спеціалізованих вчених радах юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної академії внутрішніх справ України, Національної академії Служби безпеки України, Національного університету державної податкової служби України. Він був офіційним опонентом під час захисту близько 50 кандидатських та докторських дисертацій, авторами яких є такі нині відомі вчені,

як Ю. П. Аленін, В. Д. Басай, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. А. Журавель, М. Ч. Когамов, І. І. Когутич та багато інших.

Очевидним є вагомий внесок В. П. Бахіна в розроблення проблеми використання досягнень криміналістики в оперативно-розшуковій діяльності, організації і тактики оперативного пошуку та розшуку під час розкриття злочинів. Він був активним прихильником реформування кримінального й кримінально-процесуального законодавства, зокрема приведення останнього у відповідність до міжнародно-правових стандартів. Так, В. П. Бахін був учасником авторського колективу розробників проекту Кримінального кодексу України, підготовленого на вимогу Комісії Верховної Ради України з питань правопорядку та боротьби зі злочинністю в 1994 році, де було запропоновано запровадити кримінальні проступки. Попри те, що зазначене положення містило істотну новизну Кодексу, на той час кримінально-правова доктрина України не визнала його доцільним для опрацювання. Однак згодом криміналісти повернулися до цієї ідеї, яка увійшла до Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311 та нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 року.

Професор завжди прискіпливо ставився до пропозицій своїх учнів щодо реформування законодавства України, критично оцінював їх доцільність та обґрунтованість, а також можливість криміналістичного забезпечення в правоохоронній діяльності під час розкриття та розслідування злочинів.

Саме тому серед вихованців В. П. Бахіна багато відомих юристів-правознавців, науковців, працівників правоохоронних органів.

Основна галузь наукових досліджень ученого – проблеми криміналістики, судової експертизи, криміналістичної тактики й методики. Він є автором понад 200 наукових праць, з яких три монографії, 12 глав у підручниках криміналістики, 18 навчальних посібників, серед яких: «Досвід практики – ключ до розкриття та розслідування злочинів» (Свердловськ, 1980), «Слідча практика: проблеми вивчення та вдосконалення» (Київ, 1991), «Як розкриваються злочини» (Київ, 1996), «Тактика допиту» (Київ, 1997), «Поліцейський допит» (Алмати, 1997), «Тактика –



професіоналізм та майстерність спілкування» (Київ, 2006), «Тактика злочинів (тактичні прийоми злочинців щодо протидії слідству)» (Київ, 2009) тощо.

Професор брав активну участь у рецензуванні наукових статей, посібників, монографій та іншої наукової продукції, був членом редакційних колегій видань «Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України», «Криміналістичний вісник», а також збірника наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії та інших наукових видань. Упродовж багатьох років науковець входив до складу редколегій відомчих наукових видань МВС України та Служби безпеки України.

За досягнення в розвитку криміналістики та судової експертизи Рада з громадських нагород ООН Російського відділення нагородила вченого Почесною срібною медаллю Р. С. Белкіна.

Багаторічна плідна наукова діяльність В. П. Бахіна, його фундаментальний внесок у розвиток права і криміналістики засвідчують, що він належить до плеяди видатних учених-криміналістів сучасності.

*Стаття надійшла до редколегії 16.08.2017*

---

***Ishchenko A.** – Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminalistics and Forensic Medicine of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine;*

***Tsymbal P.** – Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Criminal Law, Process and Criminalistics of the University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine;*

***Cherniavskiy S.** – Doctor of Law, Professor, Vice-Rector of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

**MEMORIAL TEACHER**  
**(Dedication to the Achievements**  
**of Doctor of Law, Professor V. Bakhin)**